

Woordenschatonderwijs in de kleuterklas

Helena Taelman (HUB-KAHO)

Even voorstellen...

- Tot 2007 taalonderzoeker (UAntwerpen)
- Lerarenopleider aan HUB-KAHO (Aalst)
- Projectmedewerker bij School of Education

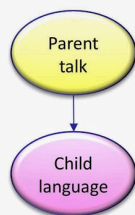
Armoede en taalachterstand

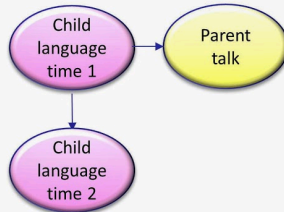
(Fernald, et al., 2013; <http://news.stanford.edu/news/2013/september/toddler-language-gap-091213.html>)

Correlatie $\neq$ causaliteit

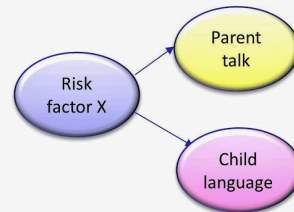
Model A

Model B

Model C

(<http://deevybee.blogspot.be/2014/02/parent-talk-and-child-language.html>)

Negatief effect op school

De krokodil is een gevaarlijk dier. Hij is kratiel op vissen, vogels en kleine lona's. Als hij nezwonder gaat, konnelt hij bijna helemaal onder water. Zo kan hij heel baf dichtbij komen. Gelukkig wonen de meeste krokodillen niet onder je bed, maar ver weg in warme aremfanen.

dol.... zoogdieren....op jacht... verdwijnt... stiekem... landen

(De grootste, de gevaarlijkste en andere bijzondere dieren. Douglas & Riphagen, 2014)

Onderzoek P-reviews

Web of Science en ERIC

- 6 meta-analyses + 1 systematische review
- 33 recente (pseudo-)experimentele woordenschatinterventies (vanaf 2008)

www.p-reviews.be/4

Vragen

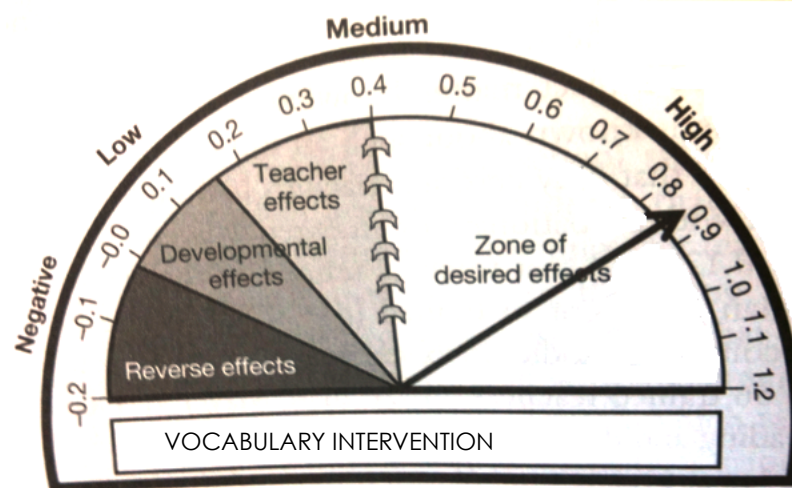
- Kan de kleuterschool de woordenschat vergroten?
- Heeft het zin om woordenlijsten op te stellen?
- Focus op spontane interactie?
- Hoe woorden expliciet aanleren?
- ....

Kan de kleuterschool de
woordenschat van kleuters
vergroten?

HOERA!

Meta-analyse van Marulis & Neuman (2010):

$$d = 0.88$$

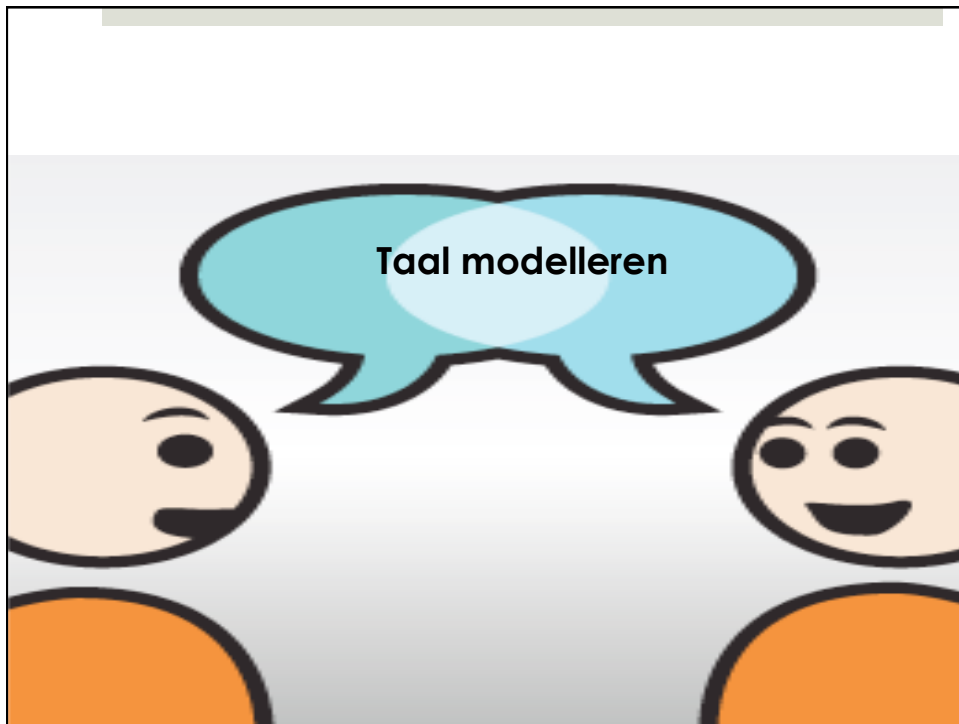
Meta-analyse van Marulis & Neuman, 2010 geplaatst in het interpretatiekader van Hattie, 2009

Lukt dit door rijke interactie
doorheen de dag te
bevorderen?

Communicatie faciliteren

The illustration shows two stylized human figures from the chest up, facing each other. They have orange bodies and light skin. The figure on the left has a neutral expression, while the one on the right is smiling. A large, light blue speech bubble with a black outline is positioned between them, containing the text 'Communicatie faciliteren'.

JA... bij goede ko's

- Grote verschillen tussen leerkrachten
- Correlatie tussen taalaanbod / interactiestijl van de juf en woordenschat van kleuters
- Positief effect van gesprekken in kleine groep

MAAR... moeilijk te veranderen

- Coaching in de klas > cursus (zelfs met reflectie, taken, ...)
- Spreekruimte geven > taal modelleren
- Training van 2 jaar > 1 jaar

- Training vaak geen effect op woordenschat (of enkel bij sterke kleuters)

Justice, McGinty, Zucker, Cabell, Piasta (2013) in Early Childhood Research Quarterly

When required to use a large variety of these language-facilitating techniques across the day, teachers' implementation is relatively low and children's language development is not generally improved.

Dickinson (2011) in Science

Changing teacher practices related to language use is proving to be nearly as hard as raising children's performance levels.

MAAR... invloed van context

- Kleine groepen
- Wiskunde
- Onthaalmomenten
- Voorleessessies
- Wereldoriëntatie
- Lunch – en koekmomenten

MAAR... invloed van context

- Groepen met een hogere SES krijgen een rijker taalaanbod.
- Onderwijzers schenken minder aandacht aan woordenschatuitbreiding in groepen met een lagere SES
- Tweerichtingsverkeer (Justice et al., 2013)

Is het zinvol om woordenlijstjes
aan te leggen?

Ja!

- om doelbewust meer herhaling te creëren!
(vb. Integratie in speelwerkplekken)
- om woorden ook expliciet uit te leggen!

Maar welke woorden dan?

▣ Lange termijn:

gesofisticeerde woorden die nuttig zijn voor latere
schoolloopbaan (Beck & McKeown, 2007)

▣ Korte termijn:

woorden die de taalvaardige kleuters wel al kennen
(Biemiller, 2006)

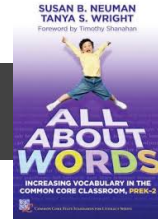
I Basiswoordenschat	II Gesofisticeerde woorden	III Gespecialiseerde woorden
Auto Boot Oma Vogel Buik Verdrietig	Roest Drijven Grootouders Uitsterven Hartslag Jaloers Voorspellen	Chassis Stuurboord Genealogie Diplodocus Aorta Neurose

Maar welke woorden dan?

- ☐ De doelwoorden horen thematisch bij elkaar, en passen bij het thema
- ☐ Onwaarschijnlijk dat de kleuters het doelwoord reeds kennen of zullen leren in dagdagelijkse relaties
- ☐ Belangrijke concepten binnen wereldoriëntatie en cognitief uitdagend
- ☐ De doelwoorden staan later nog op het programma tijdens de schoolloopbaan

(Gonzalez et al., 2011)

Maar welke woorden dan?

■ Inhoudswoorden	hart, hersenen, oren, bloed, ...
■ Uitdagende woorden	energie
■ Ondersteunende woorden	onderzoeken, geur voorspellen

Hoe woorden best aanleren?

Voorlezen

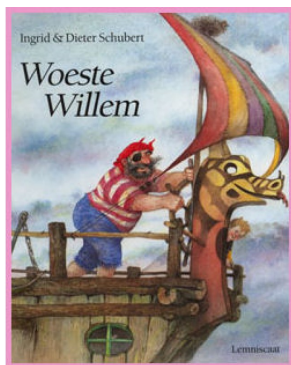

Verhalen en/of infoboeken

Zie ook: <http://www.earlychildhoodwebinars.com/presentations/reading-for-information-in-preschool-best-practices-in-selecting-informational-text-by-jenny-meyer-and-sarah-novy/>

Meer dan plaatjes benoemen

	slenteren
Uitbeelden/tonen	
Definiëren	= heel traag stappen
Analyseren	is het omgekeerde van rennen
Contextualiseren	Ik slenter altijd als ik een speelgoedwinkel tegenkom, want dan wil ik alles zien.
Klankstudie	Slen / te / ren (3x)

Luistertaak “magische woorden”

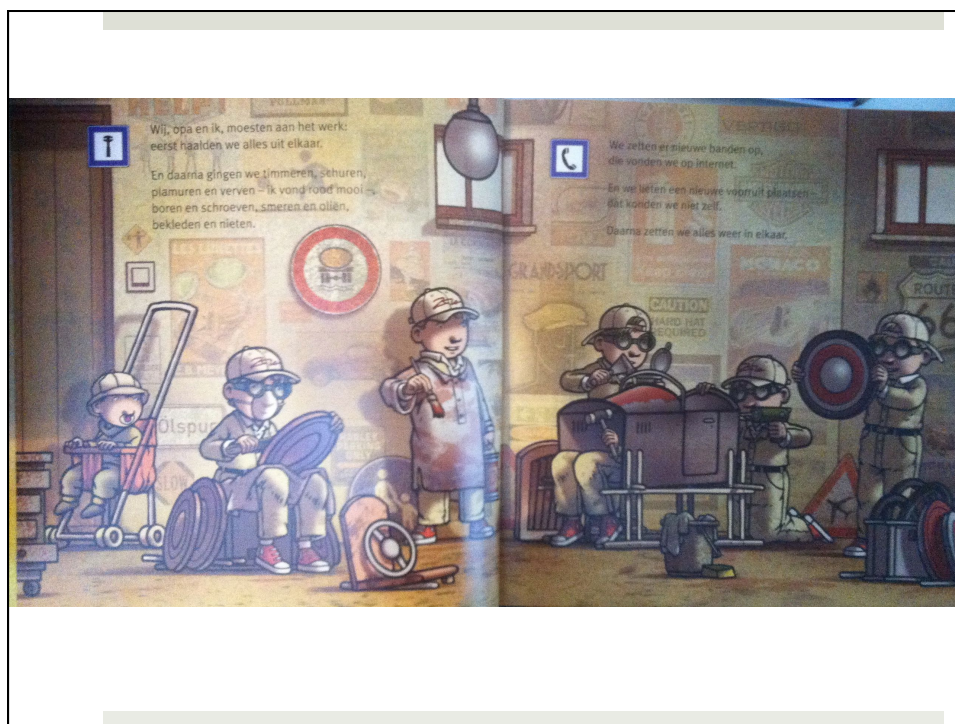
- Vooraf: 2/3 magische woorden met foto en kindvriendelijke definitie
- Tijdens:
  - Kleuters steken hand op als ze het woord horen.
  - Ko definieert het woord, en herhaalt de zin met de omschrijving.
- Nadien:
  - Korte herhaling
  - Verwerkingsspelletje

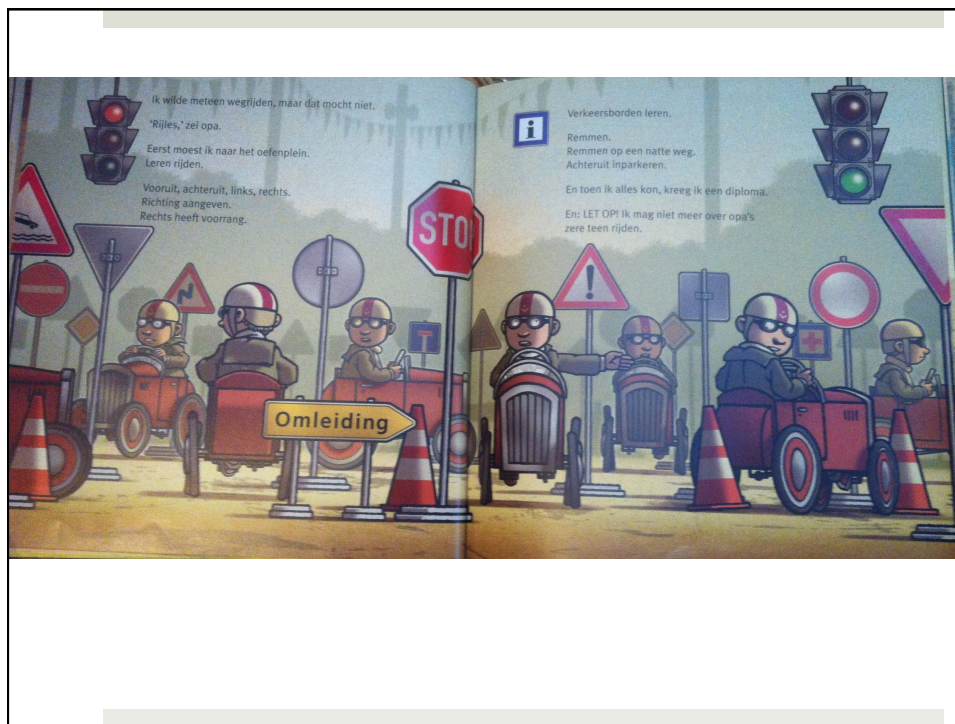

Domini©

Markt
Plaza.nl

Herhalen en verankeren

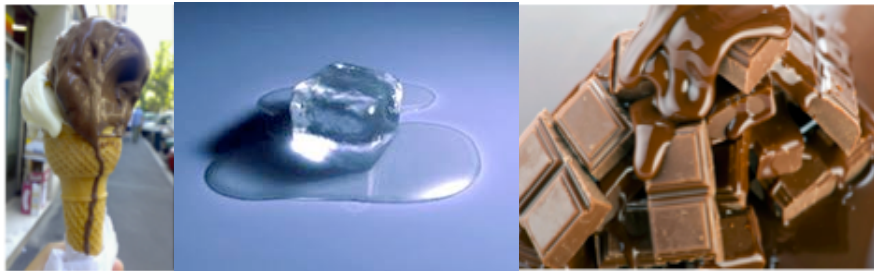
- Distributed repetition
- Beter in verschillende contexten
- Begrijpen en produceren

Taal en denken

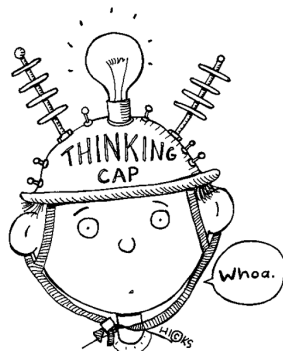
Fotokaarten: fabriek?

Taal en denken

Fotokaarten: smelten

Taal en denken

Kan een ijsje
smelten in
de ijskast?

Taal en denken

Leren alle kleuters op dezelfde wijze?

Neen, verschillen in tempo

Meertaligen ~ eentaligen

Het babbelhoekje om te observeren

Laten we praten met

over

Welke obstakels?

Succesvolle interventies hielpen ko's

- bij keuze van thema's, boeken, woorden
- met lesplannen
- met ondersteunend materiaal

Obstakels

- Voorlezen onderbreken voor definitie
- Alle fases van de woordenschatinstructie uitvoeren
- Tempo hoog houden en interesse behouden

Obstakels in de lerarenopleiding

- Geen kant-en-klare lesplannen / materiaal
- Weinig voeling met het niveau van de kleuters
- Moeilijker om herhaling en verankering te creëren

Consequenties voor de lerarenopleiding

Boeken!

- ▣ Boeken selecteren
- ▣ Interactief voorlezen met aandacht voor woordenschat
- ▣ Herhaald voorlezen
- ▣ Denkspelletjes rond woordenschat
- ▣ Verhaalbegrip

Interactie

- ▣ Interactieprincipes leren toepassen in specifieke contexten!
- ▣ Coaching tijdens stagebezoek
- ▣ Opnames

En verder...

- Bij eerste stappen van stagevoorbereiding: aandacht voor woordenschat (en conceptuele ontwikkeling)
- Observatie en differentiatie in de klas

Ko's in kleuterklassen met overwegend taalzwakke kleuters

... verdienen extra coaching:

- Intensieve interactietraining
- Planning van activiteiten
- Differentiatie